

præstare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quaestionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissa per cens. Eccl. appell. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo, & fraude contingat eos commodum reportare.

C A P. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem [an. 1213.]

Quia a frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctor. literarum ipsarum nullatenus audiatur.

C A P. XV.

Convictus de usuraria pravitate per famam, & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem Alisiodoren. Episcopo. [an. 1213.]

Cum in b diocesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minime dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Frat. t. t. respond. quod licet contra eos non appareat accusator, si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos poenam in Later. Concilio c contra usurarios editam libere poteris exercere.

C A P. XVI.

Martius recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare: h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem [an. 1213. Rome.]

Salubriter d: [& infra.] Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

C A P. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, a quocunque causam habeat.

Idem Episcopo Bonon. [an. 1213. Roma in Angliam.]

Michael Laicus e suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomine usurarum: (& inf.) Attentius provisorius, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

C A P. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas, vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem in Concilio generali. [an. 1216.]

Quanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolefcit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriant facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves, immoderateve usuras extorserint,

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b C. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Aretinum in §. ex maleficiis. Inst. de actionib. c Lar. Concil. sub Alex. III. c. 25. quod refertur in c. quia in omnibus sup. eod. tit. d C. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Covarr. 3. var. res. c. 2. num. 3. e Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. f inolefcit, in Cod. Barb. id est, crescit.

Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani [si opus fuerit] per cens. Eccl. app. postposita compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem poena Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus a debitis, quas a Christianis de domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conferrentur indemnes.

C A P. XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d. primo. Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubietur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura. h. d. secundo. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus. h. d. tertio.

Gregorius IX. fratri R. [an. 1236. Rome.]

Naviganti b, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque, qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerit venditurus.

TITULUS XX.

DE CRIMINE FALSI.

C A P. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

Falsidicus testis personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque d reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

C A P. II.

Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari.

Lucius III. Vigorien. e Episcopo. [an. 1181.]

Super eo f, quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisse executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

C A P. III.

Clericus falsans sigillum Principis deponitur. Item est character imprimitur, & in exilium mittitur.

Urbanus

a Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Judæis. b Vid. citatos in cap. in civitate sup. eod. tit. & Sotum de just. & juve l. 6. q. 4. art. 2. c In quodam veteri manusc. De falsariis & crimine falsi d 11. q. 3. c. 80. e Vigorn. f Cap. 4. tit. de re jud. in 2. comp. quod etiam hic admonet Joann. And.

Urbanus III. [an. 1186.]

Audientiam a nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodia mancipaveris: [& inf. 1] Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens abire permittas. [1. Quid faciendum sic tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos.]

C A P. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Pape, vel officialium ab ipso deputatorum, persone tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. [an. 1212.]

Dura sæpe b mandata: [& inf. 1] Statuimus, & sub excommunicationis poena, & suspensionis ordinis, & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sed. Apost. literas nostras, nisi a nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apost. juxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii, & beneficii suspensione damnetur: (& inf.)

[1 Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam perniciosus exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro, quam bonæ mem. Ce. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes sollicitudine providere, de frat. n. consilio.]

Per excommunicationis poenam providet contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Pape reservatur, & contra factum non tener: h. d. Abbas.

§. 1 Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere: quam [nisi forsan in mortis articulo] sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari: nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc, absolutio quicquam habeat firmitatis.

C A P. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem Archiepiscopo, & Canonicis Mediolan. [an. 1212.]

Icet d ad regimen: [& inf. 1] Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera e bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immisum falsis literis inferatur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cum a superiori parte bullæ altera pars filii sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cum literis bulla-

a C. 2. eod. tit. in 2. comp. b C. 1. tit. de falsariis in 3. comp. c sorum. d C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Archidiaconum, & Turrecrem. in cap. in memoriam 19. dist. 6. e ex vera bulla.

tis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu delera eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum chartæ, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolita, vel abrasa alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæc duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione florum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obrusione, præsertim si bulla non sit æqualis: sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

[1 Apost. sed. quæ dante Domino omnium Ecclesiarum mater, & Magistra, insufficientes nos vita, & scientia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per quæ nobis possit merito derogari, quanquam ex infirmitatis humana defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspicte providentiæ valeat imputari: quod tamen non ex industria, vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia, vel nimia occupatione contingit. Cæterum cum eisdem literas, sicut viri providi, & discreti ad nostram remissionem præsentiam, ut eorum inspectione plenius nosceremus, urrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantum cœderimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum literas ipsas sciremus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adhaeret, eam aliquantulum rumentem invenimus, & cum filum ex parte rumentis sine violentia qualibet aliquantulum atrahi fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia sicut ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsim, in cuius summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.]

C A P. VI.

Falsæ sunt literæ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem Attinacen. a Episcopo. [an. 1212.]

Quam gravi b poenæ subjaceat: [& infra. 1] Nos vero literas, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas a nobis credideras emanasse. Cum scire debeas Apost. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres, cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personæ nostræ literæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, live vester, & his familia in ipsis literis apponamus.

In

a Antinacen. al. Antihaten. b Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c. 2. sup. de rescr. & Rom. cons. 376. incipientes. Quæstio est.

In falsis autem literis tibi presentatis in salutatione dilectus in Christo filius vocabaris: cum in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre poteris a nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. studeas intueri, tam in bulla, filo, & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis, vel falsas pro veris literis modo aliquo non admittas.

[1 Ad audientiam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. VV. Cardula Regis illustris, nec in tenore literarum suarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Duraebium direxisti, noveris pervenisse, quod cum Dominicus quondam Sueton. Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Zammaram pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim presentiam accessisset, a nobis rediens quosdam tibi literas presentavit, quibus asserbat sibi a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Sueton. Episcopus electum diceris canonice consecrasset, ab eadem Ecclesia removisti: presertim Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituito. Presertim autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum, quam presertim Episcopum nostro precepit conspectui presentari, humiliter petens rescripto Apostoli. o doceri, quid de ipso duceremus negotio faciendum.]

CAP. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papae falsant, excommunicati sunt cum suis favoribus, & Clerici officii & beneficii privati sunt, & degradandi, & tradendi curiae seculari, per quam Laicus legitime punitur. Qui vero falsis literis utitur, si Clericus est, officio, & beneficio privatur: si Laicus, excommunicatus est. h. d. Idem Innocentius III. (an. 1212. Rome.)

AD falsitatem & confundendam malitiam: (& inf. 1) De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primo diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint ignominanter, eorum sera poenitentia evitare nequibit poenas interius annotatas d. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum favoribus, & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officii & beneficii Ecclesiasticis perpetuo sint privati: ita quod qui per se falsitatis vitium exercent, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestate tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur. Qui vero sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officii & beneficii Ecclesiasticis spoliuntur: si Laici, tamdiu maneat excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in istis & in illis malitia gravius, quam negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

[1 Jam alia vice recolimus literas Ap. destinasse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quoniam vero nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerint redarguti, ad excusationem suam dicant se literas hujusmodi per alios impetrasse.]

CAP. VIII.

Non presumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperto destiterit illis uti.

a In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio, vocabaris. Hec clausula insolita presumptionem falsitatis facit. Alexand. conf. 46. in 3. Volum. Felin. in c. causam 2. De test. sup. b dictio, literis, deest in antiquis codicibus. c Cap. 4. in eod. tit. in 3. compil. d Vid. l. 2. cum gloss. in ver. & discrim. & Cy. in q. 1. C. de fid. instr.

Idem.

Accedens a: [& infra.] Fraternitati tuae mandamus, quatenus si literae Apostolicae, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habeant (cum praesumi non debeat, quod pro talibus literis, quae possunt facile obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulterius non molestes.

CAP. IX.

Propter paucarum literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem.

EX conscientia b: [& infra.] Verum literas ipsas, quae redargutae fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspitionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quae nequaquam sapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde si vobis confiterit praedictum R. obligasse se sub periculo causae, quod literas illas falsas esse probaret, cum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

TITULUS XXI.
DE SORTILEGIIS. e

CAP. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus poena imponitur.

Ex Poenitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis forte futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare praesumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies poeniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summat, sed in veritate haec summatio non est indistincte vera, quia acris potest puniri.

Alexand. III. Granden. d. Patriarcha. (an. 1180.)

EX tuarum e tenore literarum accepimus, quod V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret daemonium, sed ut inspectione astrolabii furtum cujusdam Ecclesiae posset recuperari. Verum licet hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicum inde maculam peccati contraxit: [& inf. 1] Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti poenitentiam imponas f, quod per annum, & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio praecipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium Sacerdotis.

[1 Sed quoniam tutius est in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitatem declinare, ipsum f. t. duximus remittendum, mandantes.]

CAP. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. Capitulo Lucan. g (an. 1212.)

Ecclesia h vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis

a C. 1. eod. tit. in 4. compil. b C. 2. eod. tit. in 4. compil. c al. Sortilegis, & non male: vid. tractat. Pauli Grillandi, adde Alphonsum Castrum l. 1. c. 13. de just. her. punir. d al. Gradens. e C. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 6. f poenam habent vetustiores Cod. & pleriq. manuscriptorum. g Lucens. h Vide Felin. in c. capitulum, sup. de rescr. & B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur sortes repellantur in electionibus spiritualibus.

tificis, unum elegisti ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucan. provideretur Ecclesiae de pastore: quorum duo tertium Magistrum, R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eidem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra praesentia constitutis, nos tali examinato processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod fors in talibus intervenit: (& infra. 1) Electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

[1 Propter praevocativam, cum nos & literatura magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesia vestra praesentium Episcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam.]

TITULUS XXII.
DE COLLUSIONE DETEGENDA.

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius a universis Episcopis de Corin.

(an. 600. Rome.)

SCRIPTA Fraternitatis vestrae relegendes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenissent: [& inf. 1] Quia vero nuntiati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quae audivimus, dissimulare nullatenus debeamus, praesertim cum accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtiliter perferuari, ne forte non ex charitate, sed ex praemio eorum sit concordia comparata.

[1 Et magna nobis ad praesens facta est de eorum unitate letitia: sed quoniam ea, quae dicta sunt, indiscussa manere non patimur, sedis nostrae Diaconum ad ea investiganda dirigimus.]

CAP. II.

Desistente accusatore, & accusato Judex prosequitur.

Idem.

CRIMINA b semel audita Gregorius indiscussa nullo modo praeteribit, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficii privati debet beneficio.

Alexand. III. Norvicen. Episcopo. (an. 1180.)

AUDIVIMUS e usque adeo Clericorum malitiam excrevisse, ut interdum inter se collusione facta super beneficiis, quae possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quaestioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvant aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vindicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuae jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas perpetuo spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quae in praedictum tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum, & iacturam.

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non

a Greg. l. 2. Registr. Ind. 11. epist. 38. c. 77. apud Jo. Diac. l. 4. c. 32. de vita Greg. refertur Concil. Later. sub Alex. III. part. 48. c. 2. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil. b Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. part. 28. c. 12.

Tom. II.

impedit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. Baven. a Archiepiscopo, & fratri Joseph Monacho Floren. (an. 1236.)

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum b Archiepiscopum, invalescit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: [& infra.] Licet autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus, & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus, & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solum praedicti excessus remanserunt haecenus incorrecti, verum etiam peiora prioribus committere non expavit: (& infra.) Discret. vestrae mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super praemissis & aliis, aliquo super novis duntaxat inquiratis, quae videritis inquirenda.

TITULUS XXIII.
DE DELICTIS PUERORUM.

CAP. I.

Impubes praeter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quam adulti.

Gregorius c (an. 600.)

PUERIS grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere coeperint. Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quae membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis aetas: quamvis in eis non ita, ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severe puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexand. III. Hermon. Episcopo. (an. 1170.)

REFERENTE nobis d. H. intelleximus, quod cum N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagitta percussus interiit: quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregrisse: propter quod Abbas sancti Remigii a praefato H. secundum consuetudinem illius terrae, centum solidos instantius requirebat: [& infra. 1] Unde quoniam e in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provectioris aetatis humanae leges dicunt severius corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium praedicti H. intra 14. aetatis suae annum eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas, & compellas, ut ab eodem H. praedictos centum solidos propter illam consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali poena requirat.

[1 Ad nostram audientiam appellavit.]

TITULUS XXIV.
DE CLERICO VENATORE. g

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti poena imponitur. h. d. cum sequenti.

U u

Ex

a Bararen. b Achorontin. al. Acherontum. c In plerisque vulgatis, Greg. nonus, in manuscr. ut plurimum, ut est impressum. in veteri comp. c. 1. eod. tit. Augustino tribuitur: verum unde sit scriptum, nondum est inventum. d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. e al. Verum quoniam. f ullam. g Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 12. §. vestitu insuper & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. Cap. 61.

Ex Concilio Aurelianen.

Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum canes, aut accipitres, aut huiusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus a communione: si Presbyter, duobus: si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

CAP. II. Summatum est supra capitulo proximo.

Ex eodem.

Omnibus servis Dei venationes, & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones habere interdiximus.

TITULUS XXV.

DE CLERICO PERCUSSORE.

CAP. I.

Clericus sepe alium percussens, & monitus non desistens, deponendus est.

Ex Concilio Agathen. b

Si quis in aliquo gradu (sacro) percussor extiterit, corripatur a crimine: & si non emendaverit, deponatur.

CAP. II.

Duobus mensibus a Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem sustigari facit.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Præterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter sustibus deputasti: quam licet exinde (cum post octo menses decesserit) minime arbitramur fuisse defunctam: tamen quia ad ordinem tuum noluisti habere respectum, duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

CAP. III.

Non punitur Clericus ut homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. Lucen. Episcopo. (an. 1180.)

Præsentium e lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellabant, in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) a celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere. Mandamus itaque, ut si alia non impederint, decurso huiusmodi temporis spatio ad sui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi, sine ejus factu, vel consilio, de iure communi promoveri potest.

h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panorm. Celestinus III. (an. 1195.)

Continentia d literarum: (& inf. 1) Cum P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque factu ejus, neque consilio perpetrata fuerunt: [& inf.] Consult. t. t. r. quod cum prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatus ordinem promoveri, & altaris ministerium exercere.

[1 Vestrarum inspecta, qua significasti nobis, quod.]

a C. 1. eod. tit. in 1. comp. b addi potest. cap. 3. ut refert Burch. l. 2. Decr. c. 190. & Ivo p. 6. c. 235. sed in eo Concilio nondum repertum est. c C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 11. d C. 1. de Cler. percuss. in 2. comp.

TITULUS XXVI.

DE MALEDICIS.

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus est, ut alii deinceps deterreantur, & ipse arceatur.

Clemens III. (an. 1190.)

Innotuit nobis: [& inf.] Quia nobis per literas retulisti, quod cum I. Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem officii, & beneficii nostri protulit, ipsum a temeritate sua compescas: ut poena illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hic ponitur poena blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maxime Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Statuimus e, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime B. Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare præsumperit, per Episcopum suum poenæ subdatur inferius annotatæ: videlicet, quod in septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum aguntur Missarum solemnia) blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium, & calceamenta non habeat, ligatus cortigia circa collum, septemque d præcedentibus sextis feriis in pane, & aqua jejuret, Ecclesiæ nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in poenam aliam commutetur: cui etiam, si renuerit recipere, ac peragere poenitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicitur ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione [si necesse fuerit] Episcopi dioec. adhibita contra eum, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, sive viginti: & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetæ poena mulsetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

TITULUS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO e, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus depositus celebrans excommunicatur.

Ex Canone Apostolorum.

Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus depositus iuste pro certis criminibus ausus fuerit attrahere ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesia abscondatur.

CAP. II.

Degradatus, vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per seculares potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (in Syria.)

Si quis f Presbyter, aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum, & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumperit, & postea ab Episcopo suo correptus in incepta præsumptione

a In Cod. Barb. & altero manuscr. Vaticano ita: De Clerico maledico. b Capir. unic. de Cleric. maled. in 2. compil. c Vide Bernard. Diaz. in pract. crim. c. 103. Alber. de agn. assert. q. 27. d Al. septemque præcedentib. sex feriis vel subsequentib. in pane, & c. e Dicitur, deposito, deest in aliquot antiq. f Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.

ne perduraverit, modis omnibus excommunicetur: & quicumque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, vel foeminis excommunicatis observandum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minime emendare potuerit, Regis iudicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur.

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.

Alexander III. Londonen. Episcopo. (an. 1180.)

Clerici autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti, vel excommunicati ante absolutionem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

CAP. IV.

Excommunicati, vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem mitigetur poena.

Idem Toletano Archiepiscopo (an. 1180.)

Latores præsentium nobis intimarunt, quod tam ipsi, quam multi alii, postquam interdicti, vel excommunicati fuerint, divina præsumperint officia celebrare: (& inf. 1) Frat. tuæ mandamus, quatenus si XL. solummodo, vel pauciores in his deliquisse constiterint, omnes in perpetuum ab officio Sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos, quos magis causam delicti esse constiterit, perpetuæ depositione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus poenitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

[1 Quoniam vero magnam eam multitudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis, vel minus deliquerit, innotescere potuerit, negotium tuæ discretionis arbitrio duximus remittendum.]

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per solam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari. h. d. & est casus notabilis.

Innocentius III. Herbiolen. Capitulo. (an. 1212.)

Illud d Dominus in B. Petro: (& inf.) Venerabilis frater noster quondam Hildelem. Episcopus licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata (Ecclesia Hildelemensis relicta) Herbiolensem Ecclesiam occupavit: [& inf.] Unde Magdeburgen. Episcopo e dedimus in mandatis, ut cum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium, nisi dictus Episcopus intra XX. dies ab Herbiolen. Ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum publice nunciaret: quod idem Magdeburgen. studuit adimplere: [& inf.] Ipse vero Episcopus in nostra postmodum præsentia constitutus est suum recognosceret, & confitetur excessum, & non iudicium, sed misericordiam postulat: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quod cum dictus Magdeburgenis non esset ordinarius Iudex ejus, non crederat, quod monitione non præmissa auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante factum monitorias, nec post literas ab eo aliquas accepisset, peccare non credit, si divina officia quantumcumque solemniter celebravit, præsertim cum ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: [& infra. 1] Licet autem

a Vid. l. 1. c. de superex. l. 10. & l. Papinian. §. meminit, ff. de inoff. test. b C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. p. 26. c. 10. c C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 50. c. 51. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 28. d C. 1. eod. tit. in 3. comp. Alia pars huius decreti est in c. illud Dominus sup. de major. & obed. e in vet. comp. legitur, Archiepiscopo: sed in Gregorianis legitur, Episcopo.

in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis via est eligenda tutior, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniæ divina sibi fecit [postquam se a nobis excommunicatum noverat] celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potius contra eum facere credimus, quam pro eo, cum sub fiducia poenitentiae non debuerit deliquisse, & excommunicato non vitare, multo magis, quam non vitari periculosum existat: non vitare siquidem, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: (& inf.) Cum eo misericordiam facientes, poenam, quam canon minatur b his, qui post excommunicationem divina præsumperint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint divinorum ei, non duximus infligendam.

[Quod autem postquam se novit excommunicatum a nobis, omnia divina sibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingessit se frequenter, id non in contemptrum sed. Apost. vel etiam tanti sacramenti, sed sub spe veniæ asserit se fecisse, ne videlicet indueretur amplius, & in divinis ejus animus diutius proterveret, vel posterneretur, si nunquam divinis officiis intervenerit: licet in diebus solemnibus se nunquam celebrationi divinorum ingesserit, & cum paucis in angulo alicujus Ecclesiæ occulte non festis diebus divina sibi fecerit intercedum officia celebrari.]

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans a beneficio deponitur.

Idem Bisuntin. Archiepiscopo. (an. 1213.)

Præterea c tuæ: [& inf.] Presbyteros autem, & alios Clericos, qui pro suis excessibus a te nexibus anathematis canonice innodati præsumperunt, vel præsumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, & scienter talibus conferens a beneficiorum collatione suspenditur.

Idem Decano, & Priori Colonien. (an. 1213.)

Postulasti d per sed. Apost. edoceri: [& infra.] Consult. v. respond. quod cum excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea retinere licite, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum, cum ea non fuerint canonice consecuti. Illi vero, qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tandem debent a beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præsumperunt.

Celebrans in loco interdicto, si est Clericus secularis, beneficiis privatur: si Monachus in archiepiscopio Monasterium detrahitur. h. d.

Quæsitivis e præterea, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi, vel Moniales Ecclesiarum conventualium, qui post latam interdicti sententiam in locis suppositis interdicto præsumperunt hactenus, & adhuc etiam non ventur divina officia celebrare, quamvis propter hoc sint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breviter respondemus, quod Clerici, qui talia præsumperunt, sint Ecclesiasticis beneficiis spoliandi: Monachi vero, vel Moniales in archiepiscopio monasteriis ad peragendam poenitentiam detrudendi.

U u 2

CAP.

a Vid. Navarrum in Manuali de hovis Canon. c. 21. vers. 12. inter ambos. b al. infligit. c C. 2. eod. tit. in 3. compil. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 28. d C. 3. eod. tit. in 3. comp. e Vide que sunt sancita. c. is qui §. is vero & cap. ult. de sent. excomm. in 6.